

ЛОЗИНКА
ЙОРДАНОВА

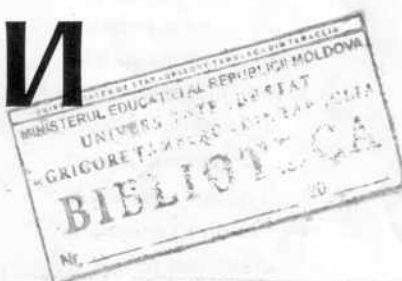

ГЕЯ НМБ-
РИС

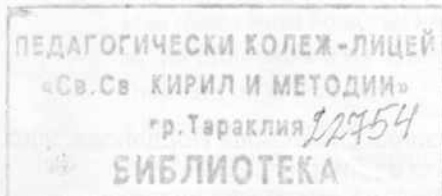
ИЗКУСТВО И НАРОДНИ ОБИЧАИ

Лозинка Йорданова

ИЗКУСТВО И НАРОДНИ ОБИЧАИ

София, 2002

Вместо автобиография

Тъй често
споменът ме връща там,
зад тополите извисени –
пред бащината къща!
В свилените ми цветни сънища
вият се коларските пътища.
Омайни песни жътварски
прегръщат селските кърища!
На север Дунава блести,
на юг – Белоградчишките скали...
Тъй било ми писано –
орисаното е орисано!...
От триста пътища помамена,
изтрила с дъх сълзата мамина,
избрах си съдба нелека:
сама по своята пътека!
Сама по стръмните бърда
към изворчето за вода...

Гребнах си шепа вода позлатена
от Дунава тих и смирен,
кога жажда по път ме налегне,
да живне душа уморена!
Със себе си България понесох,
редом с майчиния благослов,
сърцето с хубост да наливам,
а нея да венчая с любов!
Носих ония багри алени,
попили зората на моя ден,
искрящи по момини пазви галени,
дълбоко скътани в мен!
Слънце в очите си нося
да грее по пътя ми шарен,
да сипе жарава, суша да коби,
а Пеперуда за дъжд да се моли!
Разлюлявах мечти:
на гергьовски люлки люлях се,
в каракачански стан замръквах,
като гиздава лазарка пилях се,
в змейнови дворци се промъквах!
На хулни клетви се натъквах,
заклинателно слово подслушвах,
самодивски невести оплаквах,
че без премени остали,
та не могли
самодивско хоро да водят!
Овчарски жалби поглъщах,
че свидно либе се женило,
Руфинка жива оплаках,
на гроба ѝ ябълка носих!
Нестинарска жарава
петите ми обгаряше,
с ръце докосвах звездите,
сама ли се магьосах
или оплетоха ме дните?
Клетва калушарска
ме настигна!
С пелиново биле ли
цяр да диря,
или китка за обич
с ален конец да свия!...
Коледарски благослови –

тежки порти разтварят,
весели сурвачки
по яки гърбини шарят!
Пеят пролетни капчуци
в съпровод на
гусли и дудуци,
ветрища мартеници сучат,
дрянови пъпки
от здраве се пукат!
Такава била орисията ми,
подир сенките на птиците да тичам
и за Марудиното гиздило да питам!
През три сита пресеяха,
хубост за бъдното да отсея
и все по дяволски мостове
догонвах потомците на Орфея!
Изгреви и залези венци плетяха
в избуялите ниви,
дето край кладенци
в късна доба
лудуват самодиви!
Носих дъх на здравец пресен
и звуци от народна песен,
и шевици,
и сукмани,
и меден звън
на български камбани!
Традицията ни нечута
стигаше до Лондон,
Париж и Калкута!...
И комай – чак до Бомбай!
В косите си носих
искри от жаравата
на бащиното огнище,
като светулки
пътя ми да сочат
към родно пепелище!
Май много жива вода съм наляла,
та чак стомничката ми преляла!...
Пътеката ми вие се още
в бели дни и тъмни нощи,
все я диря хубостта навред,
не е ли това творчески портрет?

СЪДЪРЖАНИЕ

ВМЕСТО АВТОБИОГРАФИЯ 5

ПО ДЪЛГИЯ ПЪТ НА ДЕДИТЕ 6

ВЪВЕДЕНИЕ 7

Част първа

НАРОДНИ ОБИЧАИ, ОБРЕДИ И ПРАЗНИЦИ

ПОГЛЕД КЪМ НАЧАЛОТО 10

СИНКРЕТИЗМЪТ В ОБРЕДНОТО ИЗКУСТВО 11

КАЛЕНДАРНА ОБРЕДНОСТ

НОВА ГОДИНА – НОВ КЪСМЕТ 18

КОЛЕДА – НАДЕЖДА ЗА УТРЕ 19

СУРВА ЗДРАВА..... 23

С ПОЛЪХА НА ЮЖНЯКА

КУКЕРОВДЕН 37

ГРАДИНСКИ И БОСТАНСКИ ПЛАШИЛА 43

„ОТВОРЕТЕ ЧЕМШИР ПОРТИ, ЛАЗАРЕ...“ 44

ВЕЛИКДЕН 47

ХРИСТИЯНСКАТА СЪЩНОСТ НА ВЕЛИКДЕНСКАТА ОБРЕДНОСТ ... 49

ВРЕМЕТО МЕЖДУ ВЕЛИКДЕН И ГЕРГЪОВДЕН 49

СЕМЕЙНА ОБРЕДНОСТ

БЪЛГАРСКАТА СВАТБА	52
ИЗКУСТВОТО В БЪЛГАРСКАТА СВАТБА	54
НЕВЕСТИНСКИТЕ РАКЛИ	55

НАРОДНИ НОСИИ И ШЕВИЦИ

ВЕЗБЕНАТА ОРНАМЕНТИКА	58
БЪЛГАРСКИЯТ НАЦИОНАЛЕН КОСТЮМ	60

Част втора

НАРОДНИТЕ ОБИЧАИ И ПРИЛОЖНОТО ИЗКУСТВО В ТЯХ – СЪДЪРЖАНИЕ НА УЧЕБНИЯ МАТЕРИАЛ ПО ИЗОБРАЗИТЕЛНО ИЗКУСТВО В УЧИЛИЩЕ

ЦЕЛ И ЗАДАЧИ ПРИ ИЗУЧАВАНЕ НА НАРОДНОТО ОБРЕДНО ТВОРЧЕСТВО В ЧАСОВЕТЕ ПО ИЗОБРАЗИТЕЛНО ИЗКУСТВО	64
НАРОДНИТЕ ОБИЧАИ И ПРОИЗВЕДЕНИЯТА НА ОБРЕДНОТО ИЗКУСТВО В УЧЕБНАТА ПРОГРАМА ПО ИЗОБРАЗИТЕЛНО ИЗКУСТВО	65
ПОДГОТВИТЕЛНА РАБОТА И ОРГАНИЗАЦИЯ НА УРОКА.....	67
МАТЕРИАЛНА БАЗА ЗА ОБУЧЕНИЕТО ПО НАРОДНО ПРИЛОЖНО ИЗКУСТВО	67
ПРИМЕРЕН ПОДХОД ПРИ ИНТЕРПРЕТИРАНЕ НА НАРОДНОТО ПРИЛОЖНО ИЗКУСТВО.....	69
САМОСТОЯТЕЛНО ТВОРЧЕСТВО НА ОСНОВАТА НА НАРОДНОТО ПРИЛОЖНО ИЗКУСТВО.....	71

ДЕКОРАТИВНО РИСУВАНЕ	74
НАРОДНИТЕ ОБИЧАИ И ПРАЗНИЦИ ПРИ РИСУВАНЕТО ПО ТЕМА	78
ИЛЮСТРАЦИИ ПО НАРОДЕН ТЕКСТ	78
ИЗРАБОТКА НА КУКЛИ В НАЦИОНАЛНИ КОСТЮМИ.....	85

Част трета

ИЗВЪНУРОЧНА ДЕЙНОСТ. ПРИЛОЖНО ИЗКУСТВО В НАРОДНИТЕ ОБИЧАИ

ИЗВЪНУРОЧНАТА ФОРМА НА ОБУЧЕНИЕ	90
МЕТОДИ НА ИЗВЪНУРОЧНАТА РАБОТА ПО НАРОДНО ПРИЛОЖНО ИЗКУСТВО	91
ИЗЛОЖБИТЕ.....	94
ПЛАН ЗА ЕТНОГРАФСКА ДОКУМЕНТАЦИЯ	95
ИЗВОДИ.....	98
ПОЯСНИТЕЛНИ БЕЛЕЖКИ.....	99